

**A magyar nyelv elsajátításának nehézségei
a norvég anyanyelvű tanulók szempontjából**

KERESZTES LÁSZLÓ

0. Bevezetés. Sokan azt tartják, hogy „minden nyelv egyformán nehéz”. Az „egyformán” megszorítás az embernek arra a veleszületett képességére utal, amelynek jóvoltából a kisgyermek normális szellemi képességének birtokában nagyjából egyforma gyorsasággal és eredménnyel képes elsajátítani anyanyelvét. Az anyanyelv elsajátításának képessége az emberi nem univerzális mentális vonásai közé tartozik. Nincs különbség tehát e tekintetben nyelv és nyelv között, hiszen a kisgyermek bármilyen nyelvet képes megtanulni a „legegyszerűbb” alaktani rendszerrel rendelkező nyelvektől a legbonyolultabb ragozási rendszerekig. Különösen gond nélkül megy végbe a különböző fonetikai és szupraszegmentális sajátosságok megtanulása. Többnyelvű környezetben a gyermek egyidejűleg képes elsajátítani az összes használatos nyelvet. Az intonáció vagy a mássalhangzó-kapcsolatok ejtésének nehézségei – az átmeneti problémákat nem számítva – ezen a szinten nem jelentkeznek.

Az, hogy minden nyelv „nehéz”, főként a felnőtt korban történő idegen nyelvtanulásra vonatkozik. E tekintetben idegen nyelvtanulóktól függően – néhány nyelvzenit leszámítva – már tényleg jelentkeznek nehézségek: vannak „könnyebb” nyelvek és nehezebbek. Közismert tény, hogy az angol részben annak köszönheti népszerűségét, hogy az alaki szerkezet egyszerű volta miatt kezdő szinten viszonylag gyorsan lehet sikereket elérni, könnyebben, mint pl. a francia, a német vagy az olasz nyelvtanulásban, s akkor még nem említettem az igen bonyolult szerkezetű finnugor nyelveket. Csak egy példát hozok. Az angolban könnyen összerakható a szavak szótári alakjából a következő szerkezet: *I like coffee*, s ennek megfelelően: *I like tea, beer, milk* stb. Ilyen s ehhez hasonló szerkezetek könnyen produkálhatók már az első tanórákon. Nem nehezebb a helyzet a norvégban sem: *Jeg liker kaffe, te, øl, melk* stb. – Példamondatunkkal a magyarban már nem ilyen könnyű a helyzet. Az **én szeretni kávé* vagy az **én szeret*

kávét talán még érthető az olyan magyar számára, aki hozzászokott a külföldiek beszédéhez, az ilyen mondat azonban még igen távol áll a nyelvi normáktól. A *szeretem a kávét, teát, sört, tejet* több morfológiai és szintaktikai ismeretet feltételez. A külföldinek meg kell tanulnia az indeterminatív és a determinatív igeragozás különbségét, használatának szabályait, s ezzel kapcsolatban a határozott névelőnek a használatát (amely ez esetben is alaposan különbözik pl. az angolétól), továbbá a tárgyrag kapcsolódásának alaktani problémáit: a tövégi *a > á* nyúlást és az accusativus rag mássalhangzós tövekhez járuló alternánsait.

1. Nyelvelsajátítás – a magyar mint célnyelv. A következőkben szeretnék rávilágítani azokra a nehézségekre, amelyekkel a norvég tanuló nap mint nap találkozik magyar nyelvtanulása során. Először is igen csekély azoknak a száma, akik gyermekkorukban vagy akár középiskolás korukban ismerkednek meg a magyarral. A norvég tanulók általában felnőtt korban, egyetemi hallgatóként 18–20 éves korukban, vagy még később kerülnek kapcsolatba a magyarral, így nem első idegen nyelvként, hanem már egy vagy két idegen nyelv (angol és/vagy német, esetleg francia) szűrőjén át szemlélve kezdenek hozzá a magyartanuláshoz. Életkori sajátosságaiknak megfelelően a természetes nyelvelsajátítás mechanizmusa már nem segít, ezért szó szerint meg kell birkóznuk a nyelvtanulás minden nehézségével: az artikulációs bázis beidegződéseivel, a közép-európai kultúra eltérő voltával, s nem utolsósorban olyan pszichológiai gát-lásokkal, amelyek univerzálisan jellemzik ezt az életkort.

Norvégiában minden állampolgárnak el kell szóban és írásban sajátítania a két irodalmi nyelv (*bokmål* vagy *nynorsk*) valamelyikét. Aki a *bokmål*-t választotta, érettségiznie kell a másik irodalmi nyelvből is, és viszont; más szóval végeredményében mindenkinek kompetenciát kell szereznie mindkét irodalmi nyelvváltozathoz. A besorozott hadköteles személyek között végzett felmérés szerint a két irodalmi nyelv aránya jelenleg 83:17% a *bokmål* javára. A norvégok szóbeli megnyilatkozásaikban mégis inkább saját anyanyelvjárásukat részesítik előnyben. A nyelvhasználatban mutatkozó rendkívüli tarkaság, már-már szabadosság mindenestre hozzászoktatja őket ahhoz, hogy többféle nyelvváltozatot toleráljanak, és ahhoz is, hogy a legfurcsább nyelvjárási változatot is megértsék. A nyelvjárási megnyilatkozás ugyanis egyáltalán nem vonja maga után a kommunikációs partnerek szájbiggyesztését vagy becsmérő megjegyzéseit. Hozzá kell tennünk, hogy egy norvég elég jól megérti a svéd nyelvjá-

rások nagy részét is, de még a dán sem ejti zavarba. (A norvég, a dán és a svéd nyelvészetileg ma is egyetlen nyelv változatának számít; vö. Bergsland 1977. A történelmi államhatárok változásai, továbbá a nyelvmuvelés és helyesírási alapelvek jóvoltából szoktak három-négy külön nyelvről beszélni.) Az idegen nyelvek között az angol vezet, amelyet egy művelt norvég nyolc évig tanul. A felmérések szerint Európában a norvégok (kb. 80%) használják leggyakrabban az angolt a mindennapi életben. A többi európai nyelv tanulási aránya erősen megoszlik. Norvégiában magyarból a tanuló kívánságára már több középiskolában lehet érettségizni második választható idegen nyelvként. Ezzel a lehetőséggel természetesen azok a tanulók élnek, akiknek a szülei vagy nagyszülei magyarok.

1.1. Hangtan.

1.1.1. Magánhangzók. A forrásnyelv és a célnyelv magánhangzó-rendszere a következő (IPA-átírás):

Norvég

[ɔ] – [u:]	[i] – [i:]	[y] – [y:]	[ɥ] – [ɥ:]
[ɔ] – [o:]	[ɛ] – [e:]		[œ] – [ø:]
[a] – [a:]	[æ] – [æ:]		

(A magyarból hiányzó mássalhangzókat árnyékolás jelzi.)

Magyar

[u] – [u:]	[i] – [i:]	[y] – [y:]
[o] – [o:]	[e] – [e:]	[ø] – [ø:]
[a:] – [ɒ]	[e] /	

(A norvégból hiányzó mássalhangzót árnyékolás jelzi.)

Ugyanez egyszerűsítve „magyarosan”:

norvég			
<i>u – ú</i>	<i>i – í</i>	<i>y – ý</i>	<i>ü – ű</i>
<i>o – ó</i>	<i>ë – é</i>		<i>ö – ő</i>
<i>a – á</i>	<i>e – ē</i>		

magyar			
<i>u – ú</i>	<i>i – í</i>	<i>ü – ű</i>	
<i>o – ó</i>	<i>é</i>	<i>ö – ő</i>	
<i>á –</i>	<i>a</i>	<i>e</i>	

A norvég irodalmi nyelv a magánhangzók mennyiségi különbségeit – bár fonéma értékűek – nem jelöli. A német helyesírási hagyományoknak megfelelően a magánhangzó-hosszúságot a mássalhangzókkal fejezik ki. A mássalhangzók tulajdonképpen a megelőző magánhangzó kvantitását jelzik. A rövid mássalhangzó arra utal, hogy az előtte álló magánhangzó hosszú, a hosszú mássalhangzó viszont a magánhangzó rövidegét jelöli: *tak* [ta:k] 'tető' – *takk* [takk] 'köszönet'. (A régebbi – „dános” – gyakorlat, amely a magánhangzók hosszúságát betűkettőzéssel vagy egy *e* betű beiktatásával oldotta meg, ma már csak a hagyományos írású személy- és helynevekben látható: *Steen, Nielsen*.) A norvég diftongusoknak (*ai, æi, øy, æu, åy*) nincs jelentősége a magyar nyelvtanulás szempontjából.

Lélektani terhet jelent minden norvég számára a magánhangzó-hosszúság mellékjeles jelölése. (Ezt „commaphobia”-nak szoktam nevezni). Ennek a legyőzése nem kis probléma, pedig kevés olyan latin betűs nyelv létezik, mint pl. az angol, amelynek irodalmi írásában semmilyen mellékjel nem használatos (leszámítva a kis *i* és a *j* írásában használatos pontot!). Mellékjeleket és betűkombinációkat használnak a norvégekben is a magánhangzók (*ø, å, æ*) jelölésében.

A magyartanulás első nehézségei közé tartozik, hogy sokan nem az első szótagot hangsúlyozzák, hanem valahol a szó vége felé tolják el a nyomatékot (pl. **szállóda* pro *szálloda*), s a vesszőt is hangsúlyjelnek vélik idegen (svéd, olasz, francia) mintára. Az aszimmetrikus magánhangzó-párok (e – é, a – á) az írása és kiejtése ugyancsak sok problémát okoz (Keresztes 1993). A rövid *e*-betű nyíltabb *e*-hangot jelöl, amely tulajdonképpen a norvég *æ*-hez áll közelebb, amely viszont igen nyílt, a magyar fülnek inkább valamilyen veláris *á*-hoz hasonlít. A magyar nyelvtanulás szempontjából az lesz a végeredmény, hogy a norvég tanuló norvég *e*-t ejt, amely a magyar *e* és a nyelvjárási *ë* közé esik.

A másik problematikus magánhangzó, az alsó nyelvállású labiális *a* ejtése is kevésnek sikerül: vagy zártabb *o*-t ejtenek helyette vagy norvéges *å*-t. A zártabb ejtés zavaró, nyilvánvalóan idegen a magyar fülnek.

A norvéges *å* a magyar nyelvjárások kis részében is előfordul, ezért kevésbé zavaró az illabiális *å*, ha már végleg nem sikerül a köznyelvi ejtémód. Ha minden egyéb kiejtési probléma elhárulna, a magyarul tanuló legfeljebb palócnak minősülne.

A hangrend és illeszkedés természetes tévesztésnek minősül, hiszen ez a jelenség teljesen ismeretlen a germán nyelvekben. Az umlaut és az illeszkedés egymást kizáró univerzálénak tekinthetők.

1.1.2. Mássalhangzók. A két nyelv mássalhangzó-rendszere a következő (IPA-átírásban):

Norvég:

[p ^h]		[t ^h]	[t ^h]		[k ^h]	
[p]		[t]	[t]		[k]	
[b]		[d]	[d]		[g]	
	[f]	[s]	[ʃ]		[ç]	[h]
	[v]				[j]	
[m]		[n]	[ŋ]		[ŋ]	
		[l]	[l]			
		[r]	[r]			

(A magyarból hiányzó mássalhangzókat árnyékolás jelzi.)

Magyar:

[p]		[t]		[c]		[k]
[b]		[d]		[ʃ]		[g]
	[f]	[s]	[ʃ]		[ç]	[h]
	[v]	[z]	[ʒ]		[j]	
		[ts]	[tʃ]			
		[dz]	[dʒ]			
[m]		[n]		[ŋ]		[ŋ]
		[l]				
		[r]				

(A norvégból hiányzó mássalhangzókat árnyékolás jelzi.)

Ugyanez egyszerűsítve „magyarosan”:

norvég:

<i>p^h</i>		<i>t^h</i>	<i>t^h</i>		<i>k^h</i>
<i>p</i>		<i>t</i>	<i>t</i>		<i>k</i>
<i>b</i>		<i>d</i>	<i>d</i>		<i>g</i>
	<i>f</i>	<i>sz</i>	<i>s</i>		<i>h</i>
	<i>v</i>			<i>ç</i>	
				<i>j</i>	
<i>m</i>		<i>n</i>	<i>n̄</i>		<i>ŋ</i>
		<i>l</i>	<i>l̄</i>		
		<i>r</i>	<i>r̄</i>		

magyar:

<i>p</i>		<i>t</i>		<i>ty</i>		<i>k</i>
<i>b</i>		<i>d</i>		<i>gy</i>		<i>g</i>
	<i>f</i>	<i>sz</i>	<i>s</i>		<i>ç</i>	<i>h</i>
	<i>v</i>	<i>z</i>	<i>zs</i>		<i>j</i>	
		<i>c</i>	<i>cs</i>			
		<i>dz</i>	<i>dzs</i>			
<i>m</i>		<i>n</i>		<i>ny</i>		<i>ŋ</i>
		<i>l</i>				
		<i>r</i>				

A zöngétlen zárhangok szótagkezdő helyzetben aspiráltak. Van egy retroflexív fonémaoszlop, amelyet a helyesírásban *r*-rel jelölnek. Ez a hangsor tulajdonképpen az alacsony pergésű *r* + dentális kapcsolatból jött létre. Hiányzanak a norvégban a zöngés szibilánsok, továbbá a teljes affrikáta-csoport. A palatalizált mássalhangzók is nyelvjárásokban, továbbá az e nyelvjárásokon alapuló *nynorsk*ban használatosak

Megállapítható, hogy vannak nehézségek, amelyek a két nyelv fonéma-rendszerében és fonémakombinációiban fellelhető jelentős különbségek-ből adódnak. Megjósolható, hogy sokaknak nehézséget okoz a zöngés szibilánsok és általában az affrikáták megkülönböztetése és ejtése, hasonlóan problematikus lesz a palatalizált hangok felismerése és képzése.

A betű szerinti kiejtés kényszere kísért azokban az asszimilációs példákban, amelyekben a folyamatos magyar beszédben az egymás mellé kerülő mássalhangzó-kapcsolatok tagjai egymáshoz csiszolódnak vagy másképpen egyszerűsödnek. A jelenségnek egyszerűen az az oka, hogy a heterogén mássalhangzó-kapcsolatok az artikulációenergia takarékoságának érdekében homogenizálódni törekednek. A norvégban is meglévő zöngesség szerinti részleges hasonulás azonban pontosan fordítottja a magyarnak. A magyar regresszív hasonulásnak a norvégban progresszív hasonulás felel meg: *et glass* [-tk-] 'egy pohár' ~ magyar *egyét gondolt* [-dg-]!

1.1.3. Intonáció. A hanglejtésnek a kijelentő és az eldöntendő kérdőmondatok megkülönböztetésében van jelentős szerepe: *Hazamész. – Hazamész?* A kijelentő mondat hanglejtése ereszkedő, a kérdőé emelkedő-eső. A skandináv nyelvek közismerten politon nyelvnek minősülnek. A szó-, ill. szólamhangsúlynak jelentésmegkülönböztető funkciója van:

vannet [vanne „tunem 1”] ’a víz’ – *vanne* [vanne „tunem 2”] ’locsolni’, *bønner* [bønner „1”] ’babszemek’ – *bønnder* [bønner „2”] ’paraszatok’, *jernet* [jæ:ne „1”] ’vas’ – *gjerne* [jæ:ne „2”] ’szívesen’ stb. A norvég dal-
lam miatt a magyar hallgatónak az a benyomása támad, hogy a norvég ak-
kor is kérdez valamit, amikor csak állít. A magyar kérdő hanglejtés inkább
hasonlít a norvég 2. hanglejtésre. Pedig a kérdés a norvégban nem a „tu-
nem”-on múlik, hanem e tekintetben a szórendnek van elsődleges gram-
matikai szerepe: *Kan jeg hjelpe deg?* ’Tudok segíteni?’ – *Jeg kan hjelpe*
deg. ’Tudok segíteni.’ Már a legfelsőbb fokot jelenti, amikor a magyarok-
hoz hasonlóan a tanuló a hangsúly és a hanglejtés változtatásával a téma-
réma problematikáját is ki tudja fejezni: *Ő norvég?* – *Ő norvég?* (Keresz-
tes 1992, 34).

Megfigyeléseim szerint a magyar hangsúlyozás és intonáció nem okoz
áthághatatlan akadályt a norvég tanuló számára, hiszen a skandináv nyel-
vek zenei intonálása inkább segíti az idegen nyelvek elsajátítását.

1.2. Alak- és mondattan. A magyar szavak hosszúsága, a magyar
nyelv agglutinációs vonása érdekes módon kevésbé zavarja a norvégokat.
Szinte élvezik, ha hosszú szavakat kreálhatnak. A legnagyobb problémát
az esetragok megválasztása okozza, mert a norvég prepozíciók és a ma-
gyar esetragok használatában igen nagyok az eltérések. Különösen proble-
matikus a magyar birtokos szerkezetek elsajátítása, amelyeknek legtöbbször
lokális előljáró felel meg a norvégban. Az ezekkel egyenértékű, bár
kevesbé használatos genitivusrag ráirányítja a norvég hallgatók figyelmét
a helyes raghasználatra. Nehézségek mutatkoznak az alanyi és a tárgyias
formák használatában is.

A morfológiai és a szintaktikai különbségekből adódó nehézségekre
most nem kívánok kitérni. A hungarológiai program keretében készült
kérdőívek majd választ adnak arra, hogy a norvég magyartanulók hogyan
ítélik meg e tekintetben felkészültségük szintjét. Noha a tanulásban való
előmenetel egyénenként más és más időtartamot igényel, a nagy számok
törvénye értelmében mégis kirajzolódhatnak azok az összefüggések, ame-
lyek a nyelvtanulás időtartama és a nyelvtanulás szintje között lehetnek. A
nyelvi-nyelvtani tudás felmérése alapján remélhetőleg választ fogunk kap-
ni a tanulóktól arra a kérdésre is, milyen nehézségi fokúnak tartják az
egyes nyelvtani szintek jelenségeit: hangtanban a beszédhangok felismeré-
sének, kiejtésének, a hallott és a produkált szöveg lejegyzésének, leírásá-
nak összefüggéseire derülhet fény. Az alaktani jelenségek nehézségi foka

mellett lemérhetőek ezek mondattani használatának problémái is. Külön kell készíteni egy kérdéssort a szintaxisnak.

1.3. Szókincs és frazeológia. A magyar germanizmusok és a norvégban kimutatható alnémet hatások sok tekintetben közelítik a két nyelvet egymáshoz.

2. Kultúrabefogadás – a magyar mint célkultúra. Az idegen nyelv megtanulása mellett az utóbbi időben egyre nagyobb szerepet kap az idegen kultúra elsajátításának problematikája. A nyelvvel együtt sor kerül a kultúra befogadására is. Ez érvényes mind az anyanyelvnek, mind az idegen nyelveknek az elsajátítására. A kultúra elsajátítása azonban korántsem olyan automatikus és könnyű, mint az anyanyelvé. Igen nagy szerepe van a környezetnek, majd az iskola nevelő hatásának és a gyakorlásnak. A magyar kultúra különböző területei a nyelvhez hasonlóan falként magasodnak a nyelvtanulók előtt. A társadalmi szokások, a horizontális és vertikális rétegek szokásai, a különböző ideológiai nézetek megítélése az új nyelvi környezetben megannyi megoldható és megoldhatatlan feladat elé állítják a norvég magyartanulót. Az otthoni viselkedési mechanizmusok érvénytelen volta még bizonytalanabbá teszi a nyelvileg is bizonytalan tanulót. A modern nyelvkönyvek és audiovizuális eszközök már alkalmasak a pragmatikus szempontok érvényesítésére is. Fel kellene mérni azokat a problémákat, amelyek a nyelvi jelenségeken túlmenően elősegítenék a magyarul tanulók otthonosabb mozgását a magyar nyelvterületen funkcionáló szituációkban.

Magyarországon a hajdani tánc- és illemtan órák anyagába tartoztak ezek a pragmatikus szempontok. Magyarországon a német-osztrák etikett még most is szívósan tartja magát. Ezzel szemben az udvari szokások teljesen ismeretlenek maradtak a vidéki norvégok előtt. Most az amerikai viselkedésformák vonzóak. Az anyanyelv bizonyos szintig mindenkinek sajátja lesz, a nyelvi megnyilatkozások árnyaltsága, finomságai azonban már nagyon sok anyanyelvi beszélő előtt is rejtve maradnak. Fokozottan érvényes ez a megállapítás a kultúrabefogadásra. Az az egyén, aki nem képes vagy hajlandó be- és elfogadni a társadalmi együttélés normáit, anyanyelvi környezetétől is elszigetelődik. A magyart idegen nyelvként tanuló norvégeknek és más külföldieknek sem mindegy, milyen mértékben tudnak asszimilálódni a magyar kultúrához. Most, amikor a magyar tanulás már nem csupán hobbi, hanem sokaknak kenyeret adó foglalkozás is, a nyelvtanulás mellett fel kell készíteni a tanulókat a kultúra elsajátítására is.

2.1. Köszönés és megszólítás. Itt van például az emberi kommunikáció sarkköve, a köszönés és a megszólítás problematikája. A hagyományok, a társadalmi hierarchia és az ésszerűtlenség következtében ez maguknak a magyaroknak is bonyolult dolog. A hagyományosan antidemokratikus társadalmi rend miatt másképpen köszönhet a férfi a férfinak, a férfi a nőnek, a nő a férfinak, a férj a feleségnek és a feleség a férjnek, a főnök a beosztottnak, a beosztott a főnöknek, a fiatal az idősnak és fordítva (Ladó 1958–1959, R. Hidasi 1975). A rendszer olyan bonyolult, hogy konkrét esetekre lebontva lehet és kell a szituációkat kidolgozni. Míg egy norvég a *Hei!* 'Szervusz!' és a *Ha det bra!* 'Viszontlátásra!' kifejezésekkel sok mindent meg tud oldani, e fordulatoknak a magyarban számtalan variáció megfelelhet. Praktikus „diplomáciai” tanács lehet a külföldieknek a *Hogy szólítsam?* megtanítása. Ennek alapján ugyanis legtöbbször megoldódik a köszönés, köszöntés dilemmája is. A norvégben a magázó formula csak a hivatalos levelezésben maradt fent, szóban csupán a király öfelségét magázzák. Ettől „lefele” a miniszterelnöktől kezdődően tegezés járja. A tegezés és a magázás aránya tehát más a norvégben és a magyarban, s ezzel a titulusok túltengése is magyarázatot kap. Akármilyen nehéz és mulatságos kimondani a *tanár úr*, *professzornő* vagy a *Gabi kérem* megszólításokat, használatukat muszáj megtanítani. Ehhez járul még a *tessékelés* kínosan udvarias formulája (különösképpen az indicativusi *tetszik*, *tetszett* alakok) vagy a hivatalos *szíveskedjék* kifejezés az írásbeli megnyilatkozásban.

2.2. Kérés és felszólítás. Érdekes lehet a kérés, felszólítás és parancs nyelvi kifejezésrendszerének összehasonlítása. A norvég gyakorlatnak magyarra való szó szerinti átültetése teljességgel sértődést válthat ki a megszólítottban vagy a címzettben. Elképzelhetetlen például, hogy a magyarban egy felkérést kategorikus feladatsor kövessen. Az írásban is gondot okozhat a megszólítás. A kereskedelmi iskolákban a levelezés tantárgyként szerepel, a kereskedelmi leveleknek pontosan rögzített szabályrendszere van. A magánlevelezésnek is vannak íratlan szabályai, ha nem is annyira formálisak, mint a bizniszéletben. Hogyan szólítsunk meg egy ismerősünket, akivel már valamilyen kapcsolatban állunk. Ha Péternek hívják, nincs baj, mert a megszólítás lehet: *Kedves Péter!* Ha viszont Pálnak hívják, a *Kedves Pál!* egyszerűen nevetséges. „Lepalizni” senkit sem lehet, így marad a *Kedves Uram!* vagy *Kedves Kolléga!* A női nevekkel még több a gond, különösen ha nem tudni, asszonyról vagy kisasszonyról van-e szó. A magyar nők jelentős része elveszti saját keresztnévét férjhez-

menetelkor. *Kovács János*néről ugyan ki nem derül, mi a lánykori keresztneve. Erre vonatkozóan még magyar útlevele sem ad felvilágosítást. Ilyenkor megszólításnak marad a *Kedves Asszonyom!* A birtokos személyragok használata ilyenkor kötelező, még ha nem a saját feleségről van is szó. Nincs viszont **kisasszonyom!* csak *kisasszony!* A norvégban ilyen problémák nem adódnak.

2.3. Társalgási témák. Ha sikerül a nyelvtanulónak túltennie magát a köszönés és a megszólítás nehézségein, s kimagyarázkodnia, hogy külföldi, s nem a gyerekzsoba, hanem a kulturális ismeretek hiánya okozta botladozásait, megindulhat a társalgás keresztkérdésének áradata. Szimulációs feladatokat kell készíteni a társalgás további menetére és alaposan gyakoroltatni a sztereotip fordulatokat. Tapasztalatom szerint a tanár kérdéseire már szabatos választ adó tanuló is zavarba jön, ha a kérdező személye megváltozik.

A beszéd téma kifundálása sem könnyű feladat. Könnyű az angoloknak az időjárásról beszélni, hiszen kétóránként változik. A két hónapja tartó kánikulában legfeljebb csak egy sóhajra telik: *Jaj, de meleg van!* Hamarosan kiderül, hogy ami a norvégeknek tabu, a magyaroknak állandó beszéd téma: a fizetések csekély volta, és a megélhetéssel kapcsolatos egyéb sarkalatos kérdések. A magyarok étkezés előtt jó étvágyat szoktak kívánni. A tósztolás azonban nem olyan kedvelt szokás, mint az oroszoknál. A magyar háziasszony kötelező jelleggel kínálja vendégeit, amit érdemes követni, mert különben rossz idő lesz, ha nem fogy el az étel. Inni viszont mindig lehet, nem kell külön felszólítást várni. A „skál” a csinos háziasszonnyal régen biztosan párbajt eredményezett volna, ma azonban megmosolyogják. Hasonlóan jár az a személy, aki a következő találkozáskor skandináv módra megköszöni a „sist”-et (azaz a szíves vendéglátást). A háziaknak persze tudtára lehet adni, hogy jól érezték magukat náluk a vendégek.

2.4. A beszélgetés színezése. A különböző szituációk stíluselemeivel, fordulataival legalább a megértés szintjén tisztában kell lennie a tanulóknak. Mindig kedvező hatást vált ki egy-egy szólás vagy közmondás alkalmazásához illő használata. Ezeknek az eredete gyakran magyarázatot ad a mindennapi élet jelenségeire is. Ilyen pl. *Azt se mondta: befellegzett*, amely arra a falusi szokásra utal, hogy nem illet távozni valahonnan anélkül, hogy legalább valamilyen formális indoklást ne adott volna a vendég (O. Nagy 1979, 74–76). A szókincs választékossága és a színes

fordulatokkal teli társalgási nyelv elsajátítása biztosságot jelent a kommunikációban, mert azt tanúsítja, hogy az idegen nyelv elsajátítása mellett megkezdődött vagy megtörtént az idegen kultúra befogadása is.

Jó lenne, ha a kérdőívet közös munkával a kultúra minden területének, a kommunikációs helyzeteknek, a viselkedésnek, a jó és rossz szokásoknak egész tárával sikerülne kiegészíteni, hogy ezáltal fel lehessen mérni a nyelvelsajátítás mellett azokat a jelenségeket is, amelyeknek megtanulása vagy elsajátítása feltétlenül szükséges a magyarországi kultúrába való nyelvi és magatartásbeli beilleszkedéshez.

3. Összegzés. Összességében elmondható, hogy amikor tehát egy norvég az egyetemen vagy más oktatási intézményben ráadja a fejét a magyar nyelvtanulásra, már alaposan fel van vértézve az idegen nyelv, ill. az idegen nyelvjárás adta befogadási eszközökkel. A norvég anyanyelvű hallgatóknak nemcsak rendkívül jó érzékük van az idegen nyelvtanuláshoz, hanem az idegen nyelvekhez való viszonyulásuk is általában pozitív.

Irodalom

- Bartha, Csilla 1995 (mscr.): Sammenlikning mellom norske og ungarske lyder. Ordprosodi i norsk og ungarsk. Semesteroppgave høst 95. Oslo.
- Bergsland, Knut 1977: Saamen kieli ja naapurikielet. Virittäjä 81: 1–11.
- Endresen, Rolf Theil 1996: Fonetikk. In: A. Sveen (red.), Innføring i lingvistikk. Oslo. 139–206.
- R. Hidasi Judit 1975: A köszönés szemiotikájához. In: Jel és közösség. Szemiotikai tanulmánygyűjtemény. Szerk. Voigt et al. Budapest. 181–186.
- Keresztes, László 1992: A Practical Hungarian Grammar. Debrecen.
- 1993: Új magánhangzó-fonémák a magyarban? *Hungarologische Beiträge* 1. Jyväskylä. 45–51.
- 1994: Die Probleme der Ungarisch lernenden Finnen. *Hungarologische Beiträge* 2. Jyväskylä. 127–140.
- Ladó János 1958–1959: Köszönés és megszólítás napjainkban. *Magyar Nyelvőr* 82: 422–430, 83: 23–36.
- O. Nagy Gábor 1979: *Mi fán terem?* Budapest. 74–76.
- Szende Tamás 1982: A mai magyar nyelv fonémái. In: Bolla K. (szerk.), *Fejezetek a magyar leíró hangtanból.* Budapest. 233–265.